

שמעתא למיקתא

גליון רט' – פ' בא - בשלח ה'תשע"ה / קהילת "חניכי הישיבות" - רמות ב'

הלכות מצויות לט"ו בשבט (א)

במקום שיש מיעוט המצוי לא די בבדיקת הרוב אלא צריך לבדוק כולו. [רמ"א (סעי' ח). וביאר בש"ך (סי"ק כג וסי"ק כח) דכל שמצוי אין סומכין על בדיקת הרוב ודומה לבדיקת הריאה ברי"ס ל"ט].

ז. מיעוט המצוי מהו

יש אומרים שמיעוט המצוי הוא קרוב למחצה (כ-49%). [הריב"ש (סי' קצא ד"ה גס מש"כ)]. ויש אומרים שהוא חלק אחד מעשרה (10%). [משכנות יעקב (סי' יז) ומהרש"ם (דעת תורה יו"ד סי' לט ס"ק ג)]. ויש מי שאומר דמיעוט המצוי היינו שהופעת המיעוט ומציאותו הוא מצוי הרבה, דהמעוט מלווה את הרוב בכל עת ובכל מקום. [שבת הלוי (ח"א סי' פא ד"ה אלא וד"ה ומ"מ)]. ועיי' במשכ"י (שם עמ"ר ר' ד"ה ולענין שאלתו). ולמעשה יש לנקוט כשיטה האמצעית שהוא חלק אחד מעשרה. [הגרש"א זצ"ל (קובץ תשובות ח"ג סי' קיג)]. והגרש"א זצ"ל (בדיקת המזון עמ"ר 179 שאלה א) נקט שטוב להחמיר כשיעור זה. ובישא יוסף (יו"ד סי' א אות ב) כתי' בשם הגרש"א זצ"ל דהוא 7%. ועיי' בגליון צ"ב].

ח. איך משערים מיעוט המצוי

יש אומרים שמיעוט המצוי נמדד לפי הכמות שרגילים לקנות, אם שק או שקית. ואם מבשלים כמות גדולה (כגון במלון) מתחשבים בכמות כולה ולא הולכים לפי המנות שמחלקים לכל סועד בנפרד. [הגרש"א זצ"ל (במ"כ עמ"ר 117 הגה 4). וכן הוא במבית לוי (יו"ד אות יג)]. ויש אומרים שתלוי בכמות שרגילים לבדוקה. [הגר"ש וואזנר שליט"א (במ"כ ס)]. ויש אומרים שתלוי בכמות שרגילים לבשל בפעם אחת. [הגר"ש שליט"א (שם)]. והגרש"א זצ"ל (שם) כתי' לענין החסה שהולכים לפי ראשיה האם ברובם יש נגיעות, ולא מתחשבים לפי כל עלה ועלה בנפרד. ועיי' עוד בפמ"ג (סי' פד ש"ד ס"ק לד) דכל ירק שהוחזק ג"פ בתולעים אסור לאוכלו בלא בדיקה. ועיי' בגליון צ"ב].

ט. בדיקת קמח ואורז בזמנינו

קמח המצוי בזמנינו שלא מצוי בו תולעים (אם נשמר כראוי), וכן אורז, מעיקר הדין לא צריכים בדיקה. ומכל מקום על פי הוראות גדולי הדור המנהג להחמיר. [שמענו מאי מחשובי משגיחי כשרות בשם גדולי הדור דכיון שהמצב יכול להשתנות באחד מהזמנים יש לנהוג תמיד לבדוק].

ובשעת הדחק וכגון בערב שבת באופן שאין זמן לבדוק הקמח, רשאי לנהוג כעיקר הדין. [דמעיקר הדין א"צ בדיקה כ"ל]. ועוד שבמקום מצוה רשאי להתעלם מהבדיקה, כמבואר במהרש"ל (על הסמ"ג לאו קיא). וכן פסק הבית יעקב (סי' צט ד"ה ולפי"ו) הובא בסד"ט (סי' קצו ס"ק טו ד"ה ולכאז), ובעבודת הגרשוני (סי' פד על הט"ו ס"ק יב). וכן נקט הפמ"ג (סי' תסז אי"א ס"ק ל) לענין בדיקה המחויבת מכח מיעוט המצוי. ועיי' בגליון צ"ב].

י. בדיקת תותים

בתות שדה קיימת נגיעות של "טריפס" קטנים המסתתרים בתוך השקעים שעל התותים שאינם יורדים בשטיפות הרגילות, וע"כ יש לנהוג כדלהלן: 1. יש לבחור תותים שלמים ויפים (לא תאומים או סדוקים). 2. להוריד את הפרח הירוק שבקצה הפרי עם חתיכה דקה של בשר הפרי. 3. להשרות במים עם מעט סבון נוזלי (כשולש דק"ג). 4. לשטוף מהסבון. 5. לשפשף כל פרי ופרי. 6. פרי שיש חשש לחדירה וכיוצא בזה יש לחצותו לשניים ולבודקו. [עיי' מומחי כשרות. וכ"כ בספר בדיקת מזון כהלכה (ח"ב עמ"ר 560-558) במהדורות קודמות]. ויש מחמירים לאחר כל זאת לרססם (או לקלף שכבה דקה מכל צד של התותים ולשטפם היטב במים לאחר הקילוף, אבל א"צ לשטוף לפני הקילוף). [הגר"מ וי"א שליט"א. ונאריך בביאור הענין בס"ד בשמעתא עמיקתא גליון ר"ט].

י. חיוב בדיקה לירקות הגדלים בגידול מיוחד ללא תולעים

ירקות הגדלים בגידול מיוחד ללא תולעים, נחשבים לאינם מוחזקים בתולעים, ומ"מ יבדקם בדיקה קלה וישטפם במים. [הגרש"א זצ"ל (ישא יוסף יו"ד סי' ס), תשובות והנהגות (ח"ג סי' רנב), קנה בשם (ח"ב סי' צג) ומבית לוי (יו"ד תולעים אות ב עמ"ר לב). ועיי' באג"מ (יו"ד ח"א סי' לה)].

- תולעים בבשר -

א. תולעים הנמצאים בבשר בהמה שנוצרו בחייה

תולעים הנמצאים בבשר הבהמה אסורים, בין הנמצאים במעיה בין הנמצאים בבשרה. וכל זה כשנוצרו בחיי הבהמה. [שו"ע (פ"ד סעי' טז)].

ב. תולעים שנוצרו בבשר אחר מיתת הבהמה

תולעים שנוצרו בבשר אחר מיתת הבהמה מותרים, ולפי דעת הרמ"א אפילו קופצין הנה והנה על החתיכה או על הקערה מותרים כי כן רביתייהו. אבל אם פירשו לגמרי כגון על השלחן אסורים. [שו"ע (סי' קמו) דבכ"ה אסורים משום מראית העין, ועיי' עוד ברמ"א (שם) דאם נתערבו בשאר המאכל ולא יכולין להסירן משם אין אסורין המאכל, וטוב להחמיר במקום שאין הפס"מ]. אולם לדעת השו"ע אם פירשו לגמרי על החתיכה או על הכלי אסורים. [עיי' כה"ח (אות קנז)].

- תולעים בדגים -

א. תולעים הנמצאים בדגים

כל התולעים הנמצאים בדגים במעיהם, אסורים. והנמצאים בין עור לבשר או בתוך הבשר, מותרים. וכל זה כשנוצרו בחיי הדג, אבל בלאו הכי בכל גוונא מותרים. [שו"ע (סי' פד סעי' טז). ועיי"ש ברמ"א דאפי' פירשו קצת וחזרו, מותרים, כי כן רביתייהו. ועיי' לעיל בתולעים שבבשר אות ב'].

ב. דג שיש בו תולעי "אניסאקיס"

תולעת הנקראת "אניסאקיס", המצויה בדג הערינג, אע"פ שנמצאת בבשר הדג, מ"מ דעת גדולי דורינו שאסור לאוכלה. [הגרש"א זצ"ל (גלאט תשע"ב עמ"ר שיח) והגר"ש ואזנר שליט"א (כן מסר בשמו הגרמ"ש קליין שליט"א)]. וכן פסק בלהורות נתן (ח"ט סי' כג-כה). ויש שהתירוהו. ועיי' בגליון צ"ז].

- זהירות מאיסור תולעים -

הרבה אזהרות הזהירה התורה בשרצים, ולכן צריך האדם לזהר מאד שלא יכשל בהם חס ושלום. [פרי"ח (ססי' פד), מחז"ב (אות לט), חכ"א (כלל לח סעי' א) וכה"ח (אות קסא)].

- תולעים בפירות -

א. תולעים האסורות

תולעת שנוצרה בפרי מחובר לקרקע, אסורה אף אם לא רחשה. לעומת זאת תולעת שנוצרה בפרי תלוש, אינה נאסרת עד שתרחוש על הקרקע. אבל אם פירשה אפילו לא פירשה כולה מהפרי אלא מקצתה, או שלא פירשה אלא על גבי הפרי או על הגרעין שבתוכו, או שפירשה מפרי לפרי, אסורה. [שו"ע (יו"ד סי' פד סעי' ו)].

ב. פרי שהתלע ואין ידוע אם במחובר או בתלוש

פרי שהתלע ואין ידוע אם במחובר או בתלוש אסור באכילה. [שו"ע (שם סעי' ז). ועיי' בפמ"ג (שם) שביאר שהשו"ע מייירי במין שאין ידוע אם דרכו להתלע בתלוש או במחובר, דאם דרכו להתלע במחובר אלא דאין ידוע אם התלע במחובר או בתלוש, בלא"ה מחמירין כמי"ש השו"ע בסעי' ח' הובא בסמוך].

ג. פרי נקוב

תולעת הנמצאת בתוך הפרי דעת השו"ע (סי' פד סעי' ד) דלא חוששים אולי פירשה וחזרה ואפילו החור נקוב לחוץ, והתולעת לא נאסרה. ודעת הרמ"א (שם) שאם החור נקוב לחוץ חיישינן שמא פירשה, ואסורה. [וכן פסק הכה"ח (אות לו) להחמיר].

ד. מאכל שהתלע בתוך כלי

יש אומרים שתולעים שנוצרו במאכל הצבור בכלי, אפילו פירשו לדופני הכלי וחזרו לא חשיב פירשו ומותרות. [פרי"ח (סי' יז) וחזו"א (סי' יד ס"ק ד). והלבו"ש (חי' דינים אות לו) והנובי" (יו"ד ק' סי' כז) כתבו שהמיקל אין מוחין בידו]. ויש אומרים שאף באופן זה נחשב שפרשו, ואסורות. ויש להחמיר, וכן נוהגים. [שו"ע (סי' פד סעי' ה), בי"ח (ססי' פד ס"ד"ה כתב בהגהות), ש"ך (סי' טו), ערוה"ש (אות מז) וכה"ח (אות לט)]. וכתב הגרש"א זצ"ל (בדיקת המזון כהלכה ח"א עמ"ר 108 בהגה) שכן המנהג. ובשבת הלוי (ח"ז סי' קכג אות ז) כתי' דאע"פ שיש מקום להיתיר של הפרי"ח מ"מ אשרי הנהיר. ועיי' בגליון צ"ב].

ה. תולעים שנראות רק על ידי זכוכית מגדלת

אפילו תולעת שהיא קטנה מאוד אסורה, אע"פ שלא רואים את צורת התולעת עצמה אלא את מקום הרחש. [הרשב"א (סי' ערה)]. ומכל מקום תולעת שאין העין שולטת בה אלא על ידי זכוכית מגדלת, אינה אסורה. [הגר"ח מבריסק זצ"ל, הובא באג"מ (יו"ד ח"ב סי' קמו ד"ה ומה). וכ"כ הערוה"ש (אות לו)]. וכן נקט בשבת הלוי (ח"ד סי' קמב אות ב) ובתנאי שראיתו בריאה. ועיי' בגליון צ"ט].

- חובת בדיקת פירות וירקות מתולעים -

א. חובת בדיקה

כל דבר שדרכו להתלע במחובר, אפילו אם לא ידוע שהתלע, אסור לאוכלו בלא בדיקה. [שו"ע (סעי' ח)]. ואם אין דרכו להתלע במחובר אלא בתלוש, כגון קמח ופירות יבשים, יש אומרים שאינו צריך בדיקה. ויש חולקים. ולמעשה יש להחמיר לבדוקו. [דעת הט"ו (סי' יב), הכנה"ג (הגה ב"י אות מז), השולחן גבוה (מחו' אות ב) והכה"ח (אות סג) שא"צ לבדוקם. אולם הפמ"ג (ש"ד ס"ק כג) בדעת הש"ך נקט שצריך לבדוקם. והכרעת הפמ"ג (מ"ז ס"ק יב) והשבת הלוי (ח"ז סי' קכה אות א) להחמיר].

ב. דבר שאין דרכו להתלע רק לפריקים

דבר שאין דרכו להתלע אלא לפריקים, בודק מקצתו ("בדיקת מדגם") ואם לא מצא בו תולעים גם השאר מותר. [ערוה"ש (שם אות סה) והגרש"א זצ"ל (בדיקת מזון ח"א פי"ה עמ"ר 122 הגה 2). וכן דעת הגר"ש ואזנר שליט"א (שם) והוסף שאם בישל חלק ללא בדיקה ואי"א לבדוקו, בודק מה שנשאר מאותו מין, ואם לא מצא תולעים הכל מותר, ואם מצא אפי' תולעת אי' מה שהתבשל אסור].

וכן פרי שבקיץ מצויה בו נגיעות ובחורף אינה מצויה, ורוצים לבדוקו בעונת המעבר כדי לדעת אם כבר מצוי נגיעות, ניתן לבדוק באופן הנ"ל. [עיי' ספר בדיקת המזון כהלכה (פ"ה הגה 2)].

ג. דבר שלא ידוע אם דרכו להתלע

פרי שלא ידוע אם טבעו להתלע, בודק מקצתו, ואם לא מצא תולעים כולם כשרים. [עיי' ספר בדיקת המזון כהלכה (פ"ה הגה 2)].

ד. דבר שאין דרכו להתלע והתיישן

דבר שאין דרכו להתלע והתיישן (ויש לחוש שמא התלע), די בבדיקת מקצתו ("בדיקת מדגם") כדי לוודא שאין המאכל נגוע. [הגרש"א זצ"ל (אשרי האישי פ"ב אות ס)].

ה. חובת בדיקה כשיש מיעוט המצוי

חובת הבדיקה חלה במקום שיש מיעוט המצוי שפרי זה מתולע. [שו"ע (סעי' ח) וש"ך (ססי' טז וסי' כג)]. וח"יב זה הוא מדרבנן. אבל אם הוחזק כמתולע חייבים לבדוקו מהתורה. [שו"ע (יו"ד סי' לט ס"ק ח), פמ"ג (סי' ח אי"א ס"ק יא וסי' יא אי"א ס"ק ו), מ"ב (סי' נה ס"ק לא) וכה"ח (יו"ד שם אות ה) דלא כהמקור חיים (לבעל החו"ד רס"י תלא) דס"ל שבכל אופן החיוב הוא מה"ח].

ו. אופן הבדיקה כשיש מיעוט המצוי

א. תולעים שבגבינה

תולעים שנוצרו בגבינה מותרים. ודינם כתולעים שבבשר הני"ל באות ב'. [שו"ע (סעי' טז)].

- התבשיל שהתערבה בו תולעת -

א. תבשיל שהתערבה בו תולעת

אע"פ שאיסור הנופל תוך היתר בטל ברוב או בששים, מ"מ בריה שלמה (כגון נמלה) חשובה היא ועל כן החמירו רבנן שאינה בטילה. [שו"ע וי"ו (רס"ק)]. והסכמת הפוסקים שאף תולעת בכלל בריה ואינה בטילה. [ע"י בפת"ש (סי' קג ס"ק א), בחו"ד (שם ס"ק ה), בפמ"ג (סי' פד ש"ד ס"ק לא), ועוד. דלא כהלבוש"י (חי' דינים אות קלא) המיקל בה, ודלא כהפתי (ק, ד). וע"י עוד בחזו"א (וי"ד סי' יד ס"ק ו' די"ה ובמעשה) דתולעים שמחמת הפלגת קוטנם אבדו הכרת העין אפשר שאינם בכלל בריה. וע"י עוד בגליון ק"ע].

ב. ספק אם נפלה תולעת בתבשיל

אם יש ספק אם נפלה תולעת (או בריה אחרת) בתוך התבשיל, כיון דהא דבריה אינה בטילה, אינו אלא מדרבנן, התבשיל מותר, דהוי ספק דרבנן ולקולא. [ע"י בט"ז (רס"ק ק) דבריה אינה בטלה מדרבנן. וע"י עוד בש"ד (סי' קל"ב ס"ק אות יט) ובתורת השלמים (שם אות לג) דאיסור תורה שאינו בטל מדרבנן ואיכא ספק אם נפל בתבשיל ספקו לקולא. ובר מין דין דעת החזו"א (וי"ד סי' יד ס"ק ו) דבספק סמכינן שאף על הצד שיש שם בריה היא התבטל ע"י הלעיסה, ומשום אין מבטלין ליכא שאין כוונתו לבטל. וע"י בגליון קע"א, ואכמ"ל].

ג. תבשיל שנמצא בו ג' "תולעים"

המוצא שלש תולעים בתבשיל הוחזק כמתולע וצריך לבדוקו או לסנונו. ואם יש בו ירקות יש לחוש שמא יש עוד תולעים ואינם ניכרות. [נשו"ע (סי' פד סעי' ט וסי' ק סעי' ד), הטי"ז (סי' ק ס"ק ו) והמנח"י (כלל מו ס"ק כט)]. וכל זה בירקות, אבל שאר פירות ואפילו כמהין ופטרויות, אפשר לבדוקן אפילו אחר שנתבשלו ומותרים בבדיקה. [ש"ד (סי' קל)].

ד. מאכל שנמצא בו ג' "נמלים"

מאכל שנמצא בו אפילו ג' או יותר רחשים הבאין מעלמא, זורקם ושאר המאכל מותר [שכיון שהם באים מעלמא לא מחזיקים המאכל כנגוע, כמ"ש המ"א (סי' תסז ס"ק יב), המ"ב (סי' תסז ס"ק לט) ועוד]. ויש אומרים שסומכים על זה דוקא במיני רחשים שאין מצוי שימצאו בבת אחת רבים מהם, אבל נמלים וכיוצא בזה מצוי שימצאו הרבה, מחזיקים התבשיל בשלשה. [פרי"ת (סי' פד ס"ק ב)].

ה. נתן תבלין במאכל ולאחר זמן מצא בו "תולעים"

נתן תבלין במאכל ולאחר קצת זמן מצא "בתבלין" ג' תולעים (או יותר), יש אומרים שהתבשיל מותר משום שתליןן שהתולעים נוצרו לאחר נתינת התבלין במאכל. ויש חולקים. ויש להחמיר. [ע"י בט"ז (סי' פד ס"ק יז) שנקט להקל משום ס"ס, שמא התולעים נוצרו אח"כ ושמא נמוקו מחמת האש. והפתי (סי' פד) כתי' דאין זה ס"ס שהרי א"א שנוצרו עתה, והתיר משום דאוקי פירות על חזקתן. אולם הנקח"כ (שם) כתי' לאסור כיון שדרכם להתלע ואי"כ ספק הרגיל הוא ולא שמיא ספק. וכן פסק השבט הלוי (חי"ז סי' קכו אות ב)].

ו. נתן תבלין במאכל ולאחר זמן מצא בו "נמלים"

נתן תבלין במאכל ולאחר קצת זמן מצא בו כמה נמלים (או רחש הבא מעלמא), כל המאכל מותר, [ע"י בהערה. (לא מבעיא לדעת ה"ט"ז והפתי ה"ל באות הקודמת שמוטר כה"ג. אלא אף לחולקים, בני"ד שהם כבר קיימים ורק באין מעלמא, יש לתלות דעתה באו ואין זה ספק הרגיל. ולזה הסכימו הגרש"ז אולמן שליט"א והגרמ"ש קליין שליט"א. ומי"מ הכל לפי המקום שהיה האוכל שמור, והזמן שעבר בין ההשתמשות בתבלין או בסוכר לבין מציאת החרקים, וכמו כן הדבר תלוי במזג האויר. וע"י בה גליון קע"ה].

ז. פרי שמוחזק שהוא מתולע ובשלו ללא בדיקה

היכן שהפרי מוחזק בתולעים, יש אומרים דדין הפרי כספק מתולע, ועל כן אם בשלו ללא בדיקה התבשיל מותר. [הרמב"ז (סי' תשכג) והצ"צ (פסקים סי' פד ס"ק כז) משום ס"ס, ספק אין תולעים ספק נימוחן]. ויש אומרים שדינו כודאי מתולע. והכי נקטינן. [רשב"א (תה"א ש"י ג' ב"ג) הובא בשו"ע (סעי' ט), המהר"ם מלובלין (סי' כז), האו"ח (כלל מא דין ג), הש"ד (ס"ק כט) והכרתי (שם ס"ק טז). וע"י בפרי"ח (סי' פד ס"ק לא) ובדברי הגרש"א זצ"ל (בד"כ ח"א עמ' 173). ודעת הגרש"א זצ"ל (אשרי האיש פ"ב אות מה) שמוחזק תלוי ברוב של חמישים אחוז].

ח. פרי ספק מתולע (או שחייב בדיקה משום מיעוט המצוי) ובשלו ללא בדיקה

בישל פרי שיש בו ספק אם היתה בו תולעת, או שחייב בדיקה משום מיעוט המצוי, אם אפשר לבדוקו עתה, בודק, ואם לאו מותר לאוכלו. [שו"ע (סי' פד סעי' ט), ט"ז (סי' פד ס"ק יב) ופמ"ג (שם), ש"ד (סי' פד ס"ק כ"ט) ולא] ועוד, ע"י לעיל אות ז'. וע"י עוד בשיבת ציון (סי' כח ד"ה מעתה)].

ט. קמח ספק מתולע ואפה עמו ללא בדיקה

אפה עישה מקמח שיש בו ספק אם היה בו תולעת, י"א שהמאפה מותר באכילה. [ט"ז (סי' יז) דאף ע"י אפה אומרים שמא נמוח]. ויש חולקים. [פרי"ח (ס"ק לג) שבאפה לא נימוחים]. ובחשש תולעים קטנים יש להקל. [פתי (סי' ז). וכת' בשבט הלוי (חי"ז סי' קב) שכן המנהג].

- אין מבטלים איסור לכתחלה בפרי מתולע -

א. האם מותר לרסק פרי על מנת לאוכלו ללא בדיקה

פירות וירקות שבודאי יש בהם תולעים, אין היתר לטוחנם ללא בדיקה אפילו דעתו לתקנם לצורך האכילה ולא לבטל האיסור. אולם במקום שיש ספק אם הם מתולעים מותר לטוחנם (ללא בדיקה) על מנת לתקנם לאכילה (ולא כדי לבטל האיסור). [הגרש"א זצ"ל, הגר"ב"צ אבא שאול זצ"ל, הגר"נ"ק שליט"א (בדיקת המזון

כהלכה פ"ז הגה 12) והגר"ש ואזנר שליט"א (שם ובמבית לוי יו"ד אות כב עמ' כח). וע"י עוד באורח בשיטת הראשונים והאחרונים בזה בגליון ק"ע].

ב. לשטוף הפרי על מנת שלא יהיה בחזקת מתולע ולרסקו

אפילו אם הפירות ודאי מתולעים, אם יש טרחא לבדוקם, מותר לשוטפם באופן ששוב אין ודאי איסור, ואז מותר לטוחנם בכוונה לתקנם (כגון לשתיח), אף ללא בדיקה. [הגרש"א זצ"ל, הגר"ב"צ אבא שאול זצ"ל, הגר"נ"ק שליט"א (בדיקת המזון כהלכה פ"ז הגה 12) והגר"ש ואזנר שליט"א (שם ובמבית לוי על יו"ד אות כב עמ' כח). וע"י עוד בשמעתא עמיקתא גליון ק"ע].

ג. איזה ריסק מועיל

באופן שמוטר לסמוך על טחינת הפרי, יש אומרים שצריך לטחון אותו באופן שהחתיכות תהיינה יותר קטנות מהתולעים (כגון ע"י בלנדר) [הגרש"א זצ"ל (שם)]. ויש אומרים שמספיק לקצץ הפירות דק דק בסכין. [הגרש"א זצ"ל (שם) והגר"ב"צ אבא שאול זצ"ל (שם). ומסתבר כדעה זו שהרי לא בעינן שודאי התרסקה התולעת, ע"י ט"ז (סי' פד ס"ק ב) ופתי (ס"ק יט). וע"י עוד בגליון ק"ע].

ד. לרסק פרי מוחזק בתולעים או שמיעוט המצוי מתולע

פרי שמוחזק בתולעים דינו כודאי מתולע, ואסור לרסקו ללא בדיקה. אולם אם חייב בבדיקה מחמת מיעוט המצוי, דינו כספק מתולע, ועל כן מותר לרסקו כשכוונתו לתקנו לאכילה. [ע"י לעיל באותיות ז' וחי' שפרי מוחזק נחשב כודאי מתולע, משא"כ במיעוט המצוי. וש"י שכן פסק הגרש"א זצ"ל (אשרי האיש פ"ב אות מד) והוסף דיעשה לפי"כ בדיקה קלה. אלא דע"י בשו"ע (סעי' ט) ובש"ד (ס"ק כט) שמשמע דפרי שחייב בבדיקה מחמת מיעוט המצוי מותר לאוכלו דוקא אם עבר ובישלו, אבל לכת' אסור לבשלו אע"פ שאינו מכוון לבטל התולעים אלא לתקן הפירות. ויש לחלק, וצ"ע].

- הנאמנים על בדיקת תולעים -

א. נאמנות אשה על בדיקת תולעים

נשים נאמנות על בדיקת תולעים אפילו שיש בזה טרחא. [הש"ד (סי' קל), הפרי"ח (סי' קל), החכ"א (כלל לח אות כה), הערוה"ש (סי' פד אותיות פא-פג), הזבחי צדק (סי' קא) ועוד. ולא דמי לבדיקת חמץ דחיי' לשמא יתעצלו כמבואר במ"ב (סי' תלו ס"ק יח), דשאני תולעים דלא אתחזק איסורא, ויש בהם עוד צדדים להקל כמ"ש הש"ד שם ע"פ התורת חטאת. וע"י בגליון קכ"ו].

ב. נאמנות קטן בבדיקת פירות מתולעים

קטן בר דעת נאמן בבדיקת תולעים מפירות וירקות שעתידים לבשלים, ובעל נפש יחמיר על עצמו. אבל על בדיקת פירות וירקות הנאכלים חיים, הנגועים בתולעים, אינו נאמן. [ע"י חילוק זה בפתי (סי' פד ס"ק יט) דשאני פירות וירקות חיים שליכא ביטול, משא"כ במבושלים דמדאוי' מתבטלים ברוב. וכבר מבואר בהגה דלקמן שבדרבנן היכן שהדבר בידו הקטן נאמן. וכ"כ בבית שלמה (סי' קנו הובא בדרכ"ת פד, קנב) ועיי"ש דאם אתחזק איסורא קצת (וכגון שמצאו קצת תולעים) בעל נפש יחמיר ע"י].

ג. נאמנות קטן כשהבדיקה היא מחמת מיעוט המצוי

קטן בר דעת נאמן על בדיקת תולעים במקום שחוששים לתולעים מחמת מיעוט המצוי, שחייב הבדיקה הינו מדרבנן. אולם במקום שהפרי מוחזק בתולעים שהבדיקה היא מהתורה אינו נאמן. [ע"י בש"ד (סי' קצו ס"ק לא), ובמ"ב (סי' תלו ס"ק טז יח) ועוד, דהיכא שהוא בידו של הקטן נאמן אפי' להוציא דבר מחזקתו להתיר או לאסור. ואף לדעת הרמ"א (סי' קצו סעי' ג) שאם אתחזק איסורא הקטן אינו נאמן. ע"י באות א' דהכא לא מקרי אתחזק. ואע"פ שבבדיקת חמץ מחמת טרחא לכתחלה לא סמכינן אקטן, הכא שאני כמבואר באות א'. אלא דכל זה בחיובים דרבנן כמו בדיקת חמץ, אבל בדאוי' רוב הפוסקים ס"ל שאינו נאמן, כמבואר במ"א (שם), בכח"א (כלל עב אות טז) ועוד. וע"י עוד בכל זה בגליון ר"ט].

ד. נאמנות חשוד על איסור תולעים

החשוד על איסור תולעים אינו נאמן על איסור זה. [שו"ע (סי' קיט סעי' א)]. ויש אומרים שאם קים ליה בגויה שאינו מכשילו יכול לסמוך עליו. [אג"מ (וי"ד ח"א סי' נד וח"ב סי' מג) ותשובות והנהגות (חי"ג סי' רג וסי' רנד)]. ויש חולקים. [הגרש"א זצ"ל (ישא יוסף יו"ד ססי' ה)]. ובשעת הדחק (כגון בעל תשובה בבית הוריו שלא חזרו בתשובה וכדו') יכול לסמוך להקל.

ה. נכרי

נכרי אינו נאמן על בדיקת תולעים אף אם אומנתו בכך, וע"י בהערה. [ע"י בש"ד (סי' שב ס"ק ד) דהיכן שאומנתו בכך ואפשר לעמוד על שקרו, נאמן. אולם בני"ד נראה שיכול לאשתמוטי שלא ראה. וע"י בפמ"ג (או"ח ססי' רג מ"ז ס"ק יח). ואם קבעו עמו שאם ימצאו אפי' תולעת אחת יפסידו עבודתו אפשר דשרי].

- מכירת פרי מתולע -

א. למכור פרי מתולע או החזרתו לחנות

אסור למכור לעכו"ם או למי שחשוד על איסור תולעים, קמח או שאר דברים שהם מתולעים, שמא יחזור וימכרנו לישראל. [רמ"א (סי' פד סעי' ה)]. ואם דרך הישראלים לבדוק אותו המאכל, מותר. ומי"מ במקום שיש חשש שימכרנו לישראל שאינו רגיל לבדוק אסור. [הגרש"א זצ"ל והגר"ש ואזנר שליט"א (ספר בדיקת המזון עמ' 164 הגה 5)]. ולפי"ז אסור להחזיר לחנות מאכל מתולע כשיש חשש שיחזור וימכרנו לישראל שאינו רגיל לבדוק.